

Subjekty insolvenčního řízení

Mgr. Miloslav Hrdlička

Pojem subjektů insolvenčního řízení – základní východiska

- Nutné si uvědomit:
- Insolvenční řízení (dále jen „IŘ“) je **druhem civilního procesu** – proto řadu věcí již znáte z civilního procesu a jsou použitelné i pro IŘ (např. teoretické vymezení pojmu procesní subjekty – ne konkrétní určení, kdo je procesním subjektem, ale definice pojmu - je stejné v celém civilním procesu)
- Na druhou stranu **IŘ má řadu specifik**, na které je třeba pamatovat – např. speciálně stanovený okamžik zahájení IŘ v § 97 odst. 1 IZ (oproti úpravě nalézacího řízení v OSŘ), vyloučení některých institutů (např. vedlejšího účastenství).
- Obecně také vycházejte ze vztahu IZ a OSŘ - **§ 7 IZ výslovně upravuje**

Členění subjektů

- Základní přehled uveden přímo v zákoně – dle § 9 insolvenčního zákona(dále jen „IZ“)platí, že:
- **Procesními subjekty podle tohoto zákona jsou**
 - a) insolvenční soud,
 - b) dlužník,
 - c) věřitelé, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníku,
 - d) insolvenční správce, popřípadě další správce,
 - e) státní zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení nebo do incidenčního sporu, a
 - f) likvidátor dlužníka.

Insolvenční soud

Věcná příslušnost insolvenčního soudu

- Zvláštní úprava oproti OSŘ uvedena v § 7a IZ
- V prvním stupni rozhoduje v insolvenčním řízení krajský soud
- Dále krajský soud rozhoduje v prvním stupni:
 - v incidenčních sporech,
 - ve sporech o náhradu škody nebo jiné újmy, která vznikla porušením povinnosti podat insolvenční návrh,
 - ve sporech o náhradu škody nebo jiné újmy, která vznikla zahájením insolvenčního řízení a opatřeními přijatými v jeho průběhu,
 - ve věcech vyplývajících z právních vztahů mezi dlužníkem a insolvenčním správcem týkajících se majetku patřícího do dlužníkovy majetkové podstaty.

Místní příslušnost insolvenčního soudu

- Zvláštní úprava - § 7b IZ
- Nutné rozlišit, zda je *dlužník zapsán v obchodním rejstříku*:
 - Není zapsán v OR:
 - Pro insolvenční řízení je příslušný soud, v jehož obvodu je obecný soud dlužníka.
 - Je zapsán v OR:
 - Pro insolvenční řízení proti dlužníku, který je zapsán v obchodním rejstříku, je příslušný soud, v jehož obvodu byl obecný soud dlužníka ke dni, který předchází o 6 měsíců okamžik zahájení insolvenčního řízení; není-li takový soud, je příslušný soud podle věty první.
- Dále z hlediska místní příslušnosti:
 - Jde-li o insolvenční řízení, v němž se má řešit úpadek nebo hrozící úpadek osoby tvořící s dlužníkem koncern, je vedle soudu uvedeného v odstavci 1 k řízení příslušný také insolvenční soud, u něhož probíhá insolvenční řízení řešící úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka, který s touto osobou tvoří koncern.
- Vždy je také nutné brát v potaz možnost vydání nemeritorního rozhodnutí místně nepříslušným soudem - § 7b odst. 5 IZ:
 - Insolvenční soud, u něhož insolvenční řízení probíhá, učiní i před rozhodnutím o místní příslušnosti opatření, která nesnesou odkladu, a rozhodne o jmenování prozatímního věřitelského výboru, o jmenování předběžného správce, o tom, že se insolvenční návrh ani jiné dokumenty v insolvenčním rejstříku nezveřejňují, o odmítnutí insolvenčního návrhu nebo o odmítnutí insolvenčního návrhu pro zjevnou bezdůvodnost.

Role insolvenčního soudu v insolvenčním řízení

- Role soudu v rámci IŘ je možné charakterizovat jako řídící (rozhodovací) a dohlédací (samozřejmě i v rámci dohlédací činnosti soud vydává rozhodnutí)
- Konkrétně dle § 10 IZ soud:
 - a) vydává rozhodnutí, jejichž vydání zákon ukládá nebo předpokládá,
 - b) průběžně vykonává dohled nad postupem a činností ostatních procesních subjektů a rozhoduje o záležitostech s tím souvisejících (dále jen "dohlédací činnost").
- Zejména ukládá povinnosti jednotlivým subjektům aby byl naplněn účel IŘ
- Proti rozhodnutí v rámci dohlédací činnosti není obecně přípustné odvolání
- V IŘ se rozhoduje v zásadě usnesením

Dohlédací činnost soudu - § 11 IZ

- Při výkonu dohlédací činnosti insolvenční soud rozhoduje o záležitostech, které se týkají průběhu insolvenčního řízení, činí opatření potřebná k zajištění jeho účelu a ukládá povinnosti, týkající se činnosti jednotlivých subjektů řízení.
- Insolvenční soud je oprávněn vyžadovat od insolvenčního správce zprávy a vysvětlení o jeho postupu, nahlížet do jeho účtů a konat potřebná šetření. Je oprávněn dávat insolvenčnímu správci pokyny a uložit mu, aby si vyžádal k určitým otázkám stanovisko věřitelského výboru.

V jakém složení rozhoduje insolvenční soud

- Dle § 12 odst. 1 IZ rozhoduje krajský soud v insolvenčním řízení samosoudcem
- Dle § 13 může též vykonávat v insolvenčním řízení asistent soudce úkony, ke kterým jej soudce pověří
- Dle § 12 odst. 2 IZ činí určité zákonem stanovené úkony v insolvenčním řízení i vyšší soudní úředník – rozsah těchto úkonů stanovuje zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících zejména § 11 - pozor na výjimky dle § 11 písm. m)

Účastníci insolvenčního řízení

Účastníci insolvenčního řízení - přehled

- Účastníkem insolvenčního řízení jsou dlužník, věřitelé, kteří uplatňují své právo vůči dlužníku
- § 14 IZ.
 - Účastník pro určitý úsek řízení
 - Dle § 15 IZ Nejde-li o přihlášené věřitele, jsou jiné osoby uplatňující své právo v insolvenčním řízení účastníky tohoto řízení jen po dobu, po kterou insolvenční soud o tomto právu jedná a rozhoduje

Dlužník jako účastník řízení

- Dle § 14 odst. 1 IZ je v první řadě dlužník účastníkem řízení – tedy náleží mu procesní práva, povinnosti a může vykonávat vliv na průběh insolvenčního řízení zejména svými procesními úkony
- Obecně platí, že dlužníkem může být jakákoli právnická nebo fyzická osoba
 - K uvedenému je nutné konstatovat:
 - § 6 IZ obsahuje výčet subjektů, které jsou vyňaty z působnosti insolvenčního zákona (např. stát, Česká národní banka a další).
 - Jednotlivé formy úpadku mohou nastat jen u některých subjektů – např. k předlužení ve smyslu § 3 odst. 4 může dojít pouze u právnických osob a fyzických osob – podnikatelů
 - Jednotlivé způsoby řešení úpadku mohou být použitelné pouze pro konkrétní subjekty – např. dle § 316 odst. 2 IZ je možné reorganizací řešit pouze úpadek dlužníka, který je podnikatelem a úpadek se týká jeho podniku

Vyloučení některých institutů civilního procesu spojených s účastenstvím v řízení

- V insolvenčním řízení není přípustná tzv. vedlejší intervence dle § 93 IZ - § 14 odst. 2 IZ
 - Výjimka
 - § 16 odst. 2 IZ – možné v incidenčních sporech
- Není možné přistoupení účastníka do řízení ve smyslu § 92 odst. 1 OSŘ
- Není možná záměna účastníků ve smyslu § 92 odst. 2 OSŘ

Účastenství v incidenčních sporech - § 16 IZ

- **Účastníkem incidenčních sporů je žalobce a žalovaný**
- V incidenčních sporech může vystupovat vedlejší intervenient.

(Samotný výčet incidenčních sporů je upraven v § 159 IZ a pravidla řešení obsahuje § 159 a násl. IZ)

Věřitel, který uplatňuje své právo vůči dlužníku

- Dle 14 IZ účastník řízení se všemi právy a povinnostmi
- Věřitelem mohou být jakékoli právnické, či fyzické osoby

Možné členění:

Dle způsobu uplatnění pohledávek

- přihláškou
- vůči osobě s dispozičními oprávněními (z titulu pohledávek za majetkovou podstatou a jim na roveň postavených)

Dle zajištění pohledávky

- zajištění
- nezajištění
- Pojem uplatnění práva - vzhledem k textu § 109 IZ je možné uplatnit pohledávku vůči dlužníku zejména podáním přihlášky pohledávky (§ 165 a násl. IZ) případně jinak (§ 203 a násl. IZ)
- Účastníkem je pak věřitel od podání své přihlášky až obecně po skončení insolvenčního řízení

Postavení osob dle § 15 IZ

- Nejde-li o přihlášené věřitele, jsou jiné osoby uplatňující své právo v insolvenčním řízení účastníky tohoto řízení jen po dobu, po kterou insolvenční soud o tomto právu jedná a rozhoduje.
- Ustanovení dopadá na skupinu osob, které neuplatňují své právo přihláškou. Takovou osobou může být např. znalec oceňující majetkovou podstatu.
- Z pohledu procesní teorie lze tyto subjekty označit i jako účastníky pro určitý úsek řízení.

Procesní nástupnictví v insolvenčním řízení

- Možné ovšem za podmínek § 18 a § 19 IZ (je to speciální úprava k § 107a OSŘ, takže má přednost).
- Pouze v případě, že nedochází ke ztrátě způsobilosti být účastníkem řízení
- Pouze na návrh podaný na formuláři, který musí splňovat náležitosti dle vyhlášky 191/2017 Sb.
- Pokud přechod nebo převod nevyplývá přímo z právního předpisu, je nutné doložit veřejnou listinou nebo listinou, kde jsou úředně ověřeny podpisy osob
- Soud rozhodne do 3 dnů od doby, kdy takový návrh došel, pokud nerozhodne ve lhůtě – postup dle § 18 odst. 2 IZ
- Nabyvatel pohledávky se stává účastníkem od okamžiku, kdy soud o nástupnictví rozhodne a platí pro něj stav řízení v době, kdy se stal účastníkem

- Procesní nástupnictví při univerzální sukcesi možné, ale IZ nemá zvláštní úpravu – proto je třeba využít § 107 OSŘ

Věřitelské orgány - § 46 a násl. IZ

- Důležitým pojmem s řadou pravomocí v insolvenčním řízení jsou tzv. věřitelské orgány
- Věřitelskými orgány jsou schůze věřitelů a věřitelský výbor nebo zástupce věřitelů (§ 46 IZ)

Schůze věřitelů

– Svolání

- Soud – ex offio, nebo na návrh
- § 47 IZ: Schůzi věřitelů svolává a řídí insolvenční soud. Svolá ji z vlastní iniciativy, nebo na návrh insolvenčního správce, věřitelského výboru anebo, není-li způsobem řešení úpadku oddlužení, alespoň 2 věřitelů, jejichž pohledávky počítané podle výše (§ 49 odst. 1) činí alespoň desetinu přihlášených pohledávek; je-li způsobem řešení úpadku oddlužení, svolá ji na návrh nadpoloviční většiny všech věřitelů, jejichž pohledávky počítané podle výše (§ 49 odst. 1) činí zároveň nadpoloviční většinu přihlášených pohledávek. Insolvenční soud svolá schůzi věřitelů tak, aby se konala do 30 dnů poté, co byl o její svolání požádán, není-li navržen pozdější termín konání.

– Účast

- Přihlášení věřitelé, dlužník, is, státní zastupitelství, odborová organizace dlužníka
- § 47 IZ - Právo zúčastnit se schůze věřitelů mají přihlášení věřitelé, dlužník, insolvenční správce a státní zastupitelství, pokud se účastní insolvenčního řízení. Má-li dlužník zaměstnance, má právo zúčastnit se schůze věřitelů také odborová organizace, která u dlužníka působí. Působí-li u dlužníka vedle sebe více odborových organizací, má toto právo odborová organizace s největším počtem členů nebo sdružení odborových organizací s největším počtem členů, nedohodnou-li se odborové organizace působící u dlužníka jinak.

– Hlasování – obecně postup podle § 49 a násl. IZ

- Prostou většinou přítomných věřitelů (nestanoví-li zákon jinak) dle výše jejich pohledávek
- 1kč= 1 hlas

Insolvenční soud může zrušit usnesení schůze věřitelů, pokud neodpovídá společnému zájmu věřitelů! - § 54 IZ

Schůze věřitelů - činnost

- Jedná se o nejdůležitější věřitelský orgán s velice širokou působností
- Schůze věřitelů zejména:
 - Volí a odvolává členy věřitelského výboru a jeho náhradníků nebo zástupce věřitelů; rozhoduje též o tom, zda ponechá ve funkci prozatímní věřitelský výbor. (§ 46 odst. 2 IZ)
 - Schůze věřitelů si může vyhradit cokoli, co patří do působnosti věřitelských orgánů. (§ 46 odst. 2 IZ)
 - O odvolání insolvenčního správce

Věřitelský výbor x Zástupce věřitelů

- Věřitelská schůze je „vrcholným orgánem věřitelů“
- Obecně úkolem ochrana zájmů věřitelů
- Věřitelská schůze po svém svolání v rámci své činnosti volí „výkonné orgány“:
 - Věřitelský výbor
Nebo
 - Zástupce věřitelů

Věřitelský výbor - § 56 a násl. IZ

- Je obligatorně volen věřitelskou schůzí v případě, že je více než 50 přihlášených věřitelů
- Věřitelský výbor má nejméně 3 a nejvýše 7 členů. O počtu členů rozhoduje schůze věřitelů. Schůze věřitelů se může usnést, že každý člen věřitelského výboru má svého náhradníka; schůze věřitelů může rozhodnout o vyšším počtu náhradníků členů věřitelského výboru.
- Je-li způsobem řešení úpadku nepatrný konkurs nebo oddlužení, není volba věřitelského výboru povinná.
- Zastoupení zajištění i nezajištění věřitelé
- Při jeho jednání rozhoduje většina (případně hlas předsedy věřitelského výboru) - § 58 odst. 3 IZ

Činnost věřitelského výboru

- Práva a povinnosti věřitelského výboru obecně vymezuje § 58 - § 60 IZ
- Dle § 58 odst. 2 IZ zejména:
 - a) dohlíží na činnost insolvenčního správce,
 - b) poskytuje insolvenčnímu správci podporu při jeho činnosti,
 - c) uděluje insolvenčnímu správci nebo dlužníku s dispozičními oprávněními souhlas k uzavírání smluv o úvěrovém financování,
 - d) schvaluje průběžně výši a správnost hotových výdajů insolvenčního správce a nákladů spojených s udržováním a správou majetkové podstaty,
 - e) může nahlížet do dlužníkovy účetnictví nebo evidence vedené podle zvláštního právního předpisu¹³⁾ ,
 - f) může rozhodnout o ověření řádné účetní závěrky nebo mimořádné účetní závěrky auditorem,
 - g) může nahlížet do dlužníkových písemností ve stejném rozsahu jako insolvenční správce,
 - h) plní úkoly stanovené tímto zákonem nebo uložené mu insolvenčním soudem,
 - i) je oprávněn podávat insolvenčnímu soudu návrhy týkající se průběhu insolvenčního řízení, včetně návrhů na uložení procesních sankcí.

Zástupce věřitelů - § 68 IZ

- Není-li volba věřitelského výboru povinná (tedy zejména v případech méně než 50 přihlášených věřitelů), **může** schůze věřitelů místo něho zvolit zástupce věřitelů a jeho náhradníka.
- Ustanovení o věřitelském výboru platí pro zástupce věřitelů a jeho náhradníka obdobně (zejména stejná práva a povinnosti jako věřitelský výbor dle § 58 -§ 60 IZ)

Insolvenční správce a další správce

Insolvenční správce

- Právní úprava:
 - Zejména § 21 a násl. IZ
 - Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích
 - Vyhláška min. spravedlnosti č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce
 - Vyhláška min. spravedlnosti č. 312/2007 Sb., o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců

Insolvenční správce

- Insolvenční správce může vykonávat svou činnost dnem nabytí právní moci povolení vykonávat činnost insolvenčního správce - § 3 zákona č. 312/2006 Sb.
- Insolvenčního správce pro konkrétní IŘ ustanovuje soud (§ 25 IZ) – přípustné odvolání za podmínek § 26 IZ
- Insolvenční správce musí být ustanoven nejpozději v rozhodnutí o úpadku (§ 27 IZ)
- Dle § 24 nesmí být insolvenční správce podjatý
- Náplní činnosti je dozor nad plněním a průběhem IŘ ze strany dlužníka a spolupráce s insolvenčním soudem
- Dle § 36 IZ je insolvenční správce povinen při výkonu funkce postupovat svědomitě a s odbornou péčí; je povinen vyvinout veškeré úsilí, které lze po něm spravedlivě požadovat, aby věřitelé byli uspokojeni v co nejvyšší míře. Společnému zájmu věřitelů je povinen dát při výkonu funkce přednost před zájmy vlastními i před zájmy jiných osob.

Insolvenční správce

- Rozhodování o insolvenčním správci ze strany věřitelů - § 28 a násl. IZ
- Dle § 29 IZ – možnost odvolání soudem ustanoveného insolvenčního správce věřitelskou schůzí, která nejbližší následuje po přezkumném jednání

Odvolání insolvenčního správce - § 31

IZ

- Možnost odvolat na návrh (samotného správce nebo věřitelských orgánů) insolvenčního správce z důvodů, které nemají původ v prosušení povinností insolvenčního správce – např. podjatost, zdravotní důvody a další.
- Odvolá-li insolvenční soud insolvenčního správce z funkce, ustanoví současně nového insolvenčního správce. Odvolání proti tomuto rozhodnutí je přípustné; proti výroku o ustanovení nového insolvenčního správce se však lze samostatně odvolat jen z důvodů uvedených v § 26.
- Odvolaný insolvenční správce je povinen bez zbytečného odkladu řádně informovat nového insolvenčního správce o své dosavadní činnosti a předá mu všechny doklady souvisící s výkonem jeho funkce; jeho odpovědnost za dobu výkonu funkce nezaniká.

Zproštění insolvenčního správce – 32 IZ

- Insolvenční soud může zprostit insolvenčního správce na návrh na základě návrhu (dlužníka nebo věřitelských orgánů) nebo i bez návrhu.
- Důvod zproštění: Insolvenčního správce, který neplní řádně své povinnosti nebo který nepostupuje při výkonu své funkce s odbornou péčí anebo který závažně porušil důležitou povinnost, uloženou mu zákonem nebo soudem – např. při prodeji majetku z majetkové podstaty bez jeho předchozího soupisu do majetkové podstaty.
- Učiní tak zpravidla po slyšení insolvenčního správce; o podaném návrhu rozhodne neprodleně.
- Možnost odvolání proti tomuto rozhodnutí dle § 32 odst. 2 IZ.

Předběžný správce - § 27 IZ

- Předběžný správce vykonává před rozhodnutím o úpadku činnosti stanovené v tomto zákoně a uložené mu insolvenčním soudem a má práva a povinnosti, které mu tento soud vymezí. Tato práva a povinnosti nemůže insolvenční soud vymezit v širším rozsahu, než v jakém náleží insolvenčnímu správci po rozhodnutí o úpadku. Nestanoví-li insolvenční soud o osobě insolvenčního správce jinak v rozhodnutí o úpadku, stává se předběžný správce po tomto rozhodnutí insolvenčním správcem s plnou působností.
- Důvody pro ustavení – zejména omezení dispozičního oprávnění dle § 111 IZ

Další subjekty

Státní zastupitelství – § 7c a 69 IZ.

- Obecná možnost státního zastupitelství vstoupit do IŘ vychází z § 35 OSŘ
- Konkretizováno § 7c IZ
- Nemůže zahájit IŘ, pouze do něj vstoupit
- Funkce – ochrana veřejného zájmu v IŘ
- Možnost podávání opravných prostředků státním zastupitelstvím (Dle § 69 IZ: „*Je-li proti rozhodnutí insolvenčního soudu přípustný opravný prostředek, může jej podat i státní zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení, do incidenčního sporu nebo do moratoria*“)

Likvidátor dlužníka - § 70 IZ

- Postavení v IŘ je odrazem obecných činností likvidátora – často situace, kdy je dlužník v likvidaci před začátkem IŘ
- Likvidátor dlužníka vykonává v insolvenčním řízení svou působnost v rozsahu, v jakém nepřešla na insolvenčního správce; do jeho působnosti patří i součinnost s insolvenčním správcem uložená zákonem dlužníkovi (§ 70 odst. 1 IZ).
- Základní povinností je spolupráce s insolvenčním správcem
- Právo na náhradu nutných výdajů a přiměřenou odměnu (§ 70 odst. 3 IZ)

Osoba s dispozičním oprávněním

Osoby s dispozičním oprávněním - pojem

- Zákonné vymezení - § 2 IZ
- osobou s dispozičními oprávněními osoba, kteře v průběhu insolvenčního řízení přísluší právo nakládat s majetkovou podstatou ohledně všech oprávnění, ze kterých se skládá
- Velice důležité pro praxi – např. otázky pro třetí osoby, komu plnit v průběhu IŘ dluh (přímo dlužníkovi, nebo poslat částku přímo insolvenčnímu správci?)
- Dispoziční oprávnění tak v průběhu řízení může náležet různým osobám
- Rozdíly jsou i dle toho, jaký způsob řešení úpadku je realizován (pro přehlednost uveden stručný přehled na dalším straně)

Osoby s dispozičním oprávněním § 229 IZ-přehled

- Obecné pravidlo – ten kdo je stanoven zákonem – nutné zkoumat, zda není speciální úprava – pokud ne vyjít z § 229 a **to zejména odst. 3 IZ:**
- Dle 229 odst. 3 IZ:
Nestanoví-li tento zákon jinak, je ve vztahu k majetkové podstatě osobou s dispozičními oprávněními
 - a) dlužník v době do rozhodnutí o úpadku,
 - b) dlužník v době od rozhodnutí o úpadku do rozhodnutí o způsobu řešení úpadku,
 - c) **insolvenční správce v době od prohlášení konkursu,**
 - d) dlužník v době od povolení reorganizace a
 - e) dlužník v době od povolení oddlužení.
- Z uvedeného mj. plyne, že často se jedná **přímo o dlužníka**

Děkuji za pozornost